

РЕЦЕНЗИЯ
от доц. д-р Наташка Дакева Данова, дм

Член на научно жури по процедура за защита на дисертационен труд, съгласно Заповед № РД-193/13.04.2023 г. на директора на НЦОЗА на редовен докторант **Емануил Стефанов Манасиев** на тема „Модел за личностно и професионално развитие в системата на общественото здраве“ с научни ръководители: проф. д-р Петко Салчев, дм и доц.маг.фарм. Евгени Григоров, дм. за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ в област на висше образование 7. „Здравеопазване и спорт“ по професионално направление 7.1. „Медицина“ по научната специалност „Социална медицина и здравен мениджмънт“.

Рецензията е изготвена съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Националния център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА).

Общо представяне на процедурата и докторанта

Във връзка с процедурата е предоставен комплект материали на хартиен и електронен носител, който включва изискваните документи, както следва: дисертационен труд; автореферат; копия на научните публикации; списък на публикации и участия в научни форуми; други документи.

Емануил Манасиев е зачислен като редовен докторант със Заповед на директора на НЦОЗА № РД-171 от 30.03.2018 г. по докторска програма: „Социална медицина и здравен мениджмънт“. Докторантът има необходимия брой точки, съгласно Приложение 1. Минимални национални изисквания към научната и преподавателската дейност.

На Научен колегиум на дирекция „Класификационни системи, стандарти и иновации“, и въз основа на решение на НС, докторантът е отчислен с право на защита, съгласно Заповед № РД-184/11.04.2023 г. на директора на НЦОЗА.

Наборът от документи отговаря на изискванията, с което се доказва законосъобразността и пълнотата на проведеното обучение и процедурата по неговото администриране.

Автобиографични данни на кандидата

Емануил Стефанов Манасиев е роден на 05.07.1977 г. Завършва Финансово-стопанска гимназия в София през 1996 г. През 2002 г. завършва Философски факултет на СУ „Св.Климент Охридски“ с ОКС „бакалавър“ по психология, а през 2006 г. – Магистърски факултет на Нов български университет с ОКС „магистър по администрация и управление“, специализация по управление и развитие на човешките ресурси. От 2004 до 2005 г. работи като технически сътрудник в Вита Медия България – компания за медицинска и фармацевтична реклама; 2006-2007 г. е организационен консултант в Aon Hewitt. От януари 2008 г. досега е оперативен мениджър в Нова Лоджик Къмпани ООД, мениджър бизнес развитие в Талънт Хънтър ООД.

Провел е множество курсове и специализирани обучения като професионален консултант и изследовател, умение за водене на преговори, успешни продажби и др.

Притежава отлични комуникативни умения, организационни умения за управление на екипи от 10-20 души, провеждане на обучения и семинари.

Има компютърни умения. Владее писмено и говоримо немски и английски език.

Участва в редица международни и национални семинари и дискусии.

Има 5 публикации, свързани с дисертацията (4 в български и 1 публикация в чуждестранно периодично списание). Участвал е в 10 научни форума.

Актуалност на разработката

Безспорно е значението на стреса, присъстващ навсякъде в нашето ежедневие и разглеждан в социалната медицина предимно в контекста на неговото негативно влияние върху здравето. Има разработени множество различни методики, техники, модели и мерки за ограничаването или дори премахването му от ежедневието. В настоящата разработка стресът е представен в един по-различен ракурс, а именно, че по-скоро избягването му е вредно, а неговото контролирано присъствие е полезно и може да се използва като инструмент за цялостен личностен и професионален напредък. Както посочва докторантът във въведението, проблемът е актуален с това, че дава отговор защо е необходимо да се работи активно в посока непрекъснато личностно и професионално развитие, както и възможността да се демонстрира готов модел, чрез който това да се осъществи.

Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е оформен съгласно изискванията на ЗРАСРБ. Текстът е ясен, добре структуриран и е налице адекватен баланс между отделните раздели.

Дисертационният труд е оформен съгласно изискванията на ЗРАСРБ. Текстът е представен на 190 стр. и е онагледен с 26 фигури и 21 таблици. Съдържа: въведение, литературен обзор, методика, анализ на резултатите, изводи и препоръки, библиография от 214 литературни източници, от които 28 на кирилица и като приложение - Модел за личностно и професионално развитие в системата на общественото здраве.

Литературен обзор

В литературния обзор е направен исторически преглед на значението на общественото здраве и здравеопазване, системите на стреса, проявлението на стреса у личността, в т.ч. на работното място, причини за появата му. Дискутира се: стрес и вариабилност на сърдечния ритъм, психологически и физиологически измерители на стреса, професионално прегаряне (Бърнаут), физиологичен, умствен и професионален напредък. Много подробно и обосновано е разгледано значението и приложението на термина „поток” - оптимално състояние на съзнанието, върхово положение, при което човек се чувства и действа възможно най-добре, когато представата за Аз-а изчезва, няма усещане за време и пространство, а всичко се случва без напрежение и без усилие. Анализирани са и дефицитите с напредъка в контекста на стреса, както и новите разбирания за стреса. Направеният анализ показва отличната информираност на докторанта относно изследвания проблем и сам по себе си има научно-теоретичен принос.

Методика на проучването

Целта, задачите на разработката, работната хипотеза, предметът и обектът на изследването, използваните методи са представени коректно. Целта на проучването е изграждането и апробирането на специфичен модел за личностно и професионално развитие, който да обхваща последователност от действия, свързани с контролирани стресови натоварвания и промяна на нагласата към стреса, които водят до подобрене на вариабилността на сърдечния ритъм HRV и който може да бъде приложен в системата на общественото здраве. Формулирани са 6 задачи, логично произтичащи от нея.

Разработена е оригинална методика, свързана с изработването на Модел за личностно и професионално развитие в системата на общественото здраве, който е описан подробно. Моделът е изграден като система от действия, които използват естествените, еволюционни достижения на организма да се адаптира към всякакви нови, стресорни натоварвания и на тази база да разшири личностните качества и уменията на биологично, физиологично и психологично равнище, водещо до

разширяване на АЗ-а и използване на повишения капацитет за демонстриране на личностния напредък.

Използвани са подходящи за целта и задачите методи: исторически, сравнителен анализ, анкетен, експериментален, дедуктивен, индуктивен, феноменологичен.

Резултати, изводи и препоръки, приноси

В резултатите е описано създаването на валидирани методически инструменти за изследване на стреса и личното представяне в работна среда. Данните от анкетното проучване са събрани в периода септември- декември 2021 г., сред 152 лица. То служи като пилотно изследване за проверка на зависимостите между стреса и представянето в организационна среда и откриване на зависимост между състоянията, при които се достига до оптимално преживяване, или „поток“ при изпълнението на работните задачи и връзката им с трудовото представяне и стреса. Използвани са стандартизирани въпросници и допълнителни въпроси, специално разработени и адаптирани за нуждите на изследването след направен предварителен анализ на литературни източници и проведени изследвания.

Обект на изследването са работещи в организации, които имат взаимоотношения с колеги и ръководители в работната среда в България и за които е проверена корелацията между увеличаващите се нива на стрес и нивото на оптимално представяне и др. Валидността в пилотното приложение е проверена чрез Alfa на Кронбах, свързана с понятията вероятност и доказателство и може да бъде изчислена като отношение между вероятността на точен клас и вероятността на грешка. Всички изчисления в детайли са дадени в приложенията. Тествани са основно 10 модела. Направени са изводи, че контролираното подаване на външни стимули или подаваните такива могат да бъдат управлявани и контролирани, те подобряват вариабилността на сърдечния ритъм HRV - контролирани стресови натоварвания.

Същевременно, дейностите, върху които не може да се упражни контрол, каквито са дейностите свързани със съревнование, във всички случаи намаляват HRV. Останалите дейности, при които има подобрене на HRV вследствие тяхното прилагане, са разделени в две групи - такива, които са упражнявани като част от трудовите задължения на работното място и такива, които са упражняват през свободното време.

В дисертационния труд напредъкът се разглежда като всяко едно подобрене на човешката физиология и психология, което води до личностно и професионално развитие и до подобрене на индивидуалното и общественото здраве. Ключово значение за подобряване на общественото здраве е да се търси положителното проявление на стреса.

Дисертационният труд завършва с формулирането на 10 извода, които са логично следствие от поставените цел, задачи и анализ на резултатите.

Дадени са препоръки, адресирани на национално ниво - към МЗ, НЦОЗА и на организационно ниво.

Формулираните 5 приноса от дисертационния труд имат научно-теоретичен и научно-приложен характер и отразяват получените резултати.

Научно-теоретичен научно-практически принос има създаденият методически инструмент за изследване на стреса и личното представяне в работна среда и неговото валидиране, както и разработеният и приложен оригинален модел за личностно и професионално развитие.

Подкрепям резултатите, направените изводи, препоръки и приноси.

Лично участие на автора

Авторът е участвал лично във всички етапи на проучването - планиране, изработване на дизайн, ръководство, координация и контрол при събирането на

информацията, при анализа и обработката ѝ. Дисертационният труд показва компетентността на докторанта, неговите професионални знания и умения в областта на организационното поведение, представяне и мотивация, преодоляване на организационни кризи, подобряване на здравето чрез комплексни методи за анализ и оценка на организационния климат, ефективно справяне със стреса. Трудът е написан на стилистично добър език и дава ясна представа за извършената работа.

Научни публикации във връзка с дисертацията

Във връзка с дисертацията са публикувани 5 статии, в които е първи автор, и 10 участия в научни форуми.

Автореферат

Авторефератът отразява в синтезиран вид съдържанието на разработката и представя най-съществените резултати, изводи и препоръки. Съобразен е с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НЦОЗА.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният за рецензиране дисертационен труд е самостоятелно изследване на актуален, с медико-социална значимост проблем. Разработката е актуална с това, че разглежда елементи на личностното и професионалното развитие като модел и прави връзка с общественото здраве. Дава отговор на въпроса защо е необходимо да се работи активно в посока на непрестанно личностно и професионално развитие. Демонстриран е готов модел, с помощта на който това да се осъществи. Разработката съдържа всички необходими елементи и има научно и научно-приложно значение.

Дисертационният труд отговаря напълно на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в България, Правилника за приложение на закона за развитие на академичния състав в България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НЦОЗА за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по научната специалност „Социална медицина и здравен мениджмънт”.

Изложените по-горе съображения ми дават основание убедено да дам своята положителна оценка и да предложа на членовете на уважаемото научно жури да гласуват положително за присъждане на образователната и научна степен „Доктор” на **Емануил Стефанов Манасиев**.

09.05.2023 г.

Изготвил:
доц. д-р Наташка Данова, дм